

Digitalna revolucija izrazito spreminja navade na vseh življenjskih področjih. V zavedanju, da eden izmed temeljnih dosežkov EU – enotni trg – ni zgolj dejanski, ampak tudi elektronski, je Evropska komisija že leta 2015 sprejela podroben načrt za oblikovanje enotnega digitalnega trga¹.

eIDAS

Nova paradigma čezmejnega elektronskega poslovanja z javno upravo v EU

Mag. Tadej Ulčar

Del te strategije se dotika tudi javne uprave, saj so njene spletne storitve ključnega pomena za povečanje učinkovitosti in kakovosti storitev za državljane in podjetja. Strategijo je EU implementirala že naslednje leto (1. 6. 2016), ko je v veljavo stopila Uredba (EU) št. 910/2014 o elektronski identifikaciji in storitvah zaupanja za elektronske transakcije na notranjem trgu² (v nadaljevanju: »Uredba eIDAS«), skladno s katero morajo države članice za uporabo elektronskih storitev javne uprave čezmejno priznavati sredstva elektronske identifikacije. Najnovejši predpis, ki zavezuje države članice, Uredba o vzpostavitvi enotnega digitalnega portala³, pa je bil podrobneje že predstavljen v 296. številki revije.

Evropski akcijski načrt za e-upravo za obdobje 2016–2020

Cilj digitalizacije javne uprave je v vzpostavitvi čezmejnih, uporabniku prilagojenih in prijaznih vseobsežnih elektronskih javnih storitev.

¹ Strategija za enotni digitalni trg za Evropo, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:52015DC0192>

² Uredba (EU) št. 910/2014 Evropskega parlamenta in Sveta, z dne 23. julija 2014, o elektronski identifikaciji in storitvah zaupanja za elektronske transakcije na notranjem trgu in o razveljavitvi Direktive 1999/93/ES, UL L 257, 28.8.2014, str. 73–114

³ Uredba (EU) 2018/1724 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 2. oktobra 2018 o vzpostavitvi enotnega digitalnega portala za zagotavljanje dostopa do informacij, do postopkov ter do storitev za pomoč in reševanje težav ter o spremembi Uredbe (EU) št. 1024/2012, UL L 295, 21.11.2018, str. 1–38

Enostavnost uporabe, ekonomičnost postopka in hitrost storitve so tisti ključni kriteriji, ki naj bi uporabnike spodbudili k temu, da elektronski postane primarni način koriščenja javnih storitev. Osnovni pogoji uresničitve tega cilja sta privzeta digitalna oblika javnih podatkov (*»digital by default«*) ter striktna uporaba načela enkratnega evidentiranja (*»once-only«*), ko se od nikogar ne bi smelo zahtevati, da iste informacije (ki jih že upravlja drug organ javne uprave) predloži večkrat.

Nadaljnji pomemben vidik je prosta uporaba informacij javnega sektorja (t.i. odprti podatki). Možnost proste uporabe spodbuja inovativne rešitve, povečuje učinkovitost in preglednost ter prispeva k prehodu v na znanju temelječo družbo. Elektronske storitve povečujejo tudi dostopnost informacij, kar je osnovni pogoj za učinkovito sodelovanje državljanov pri oblikovanju javnega mnenja, in omogočajo aktivno vključevanje v oblikovanje politik prek elektronskega posvetovanja, obveščanja in odločanja.

Nobena izmed pobud za večjo uporabo elektronskih storitev na področju uprave pa ne more uspeti brez zanesljive in verodostojne elektronske identitete ter izboljšanja digitalnih kompetenc javnih uslužbencev, državljanov in podjetij.

Elektronska identifikacija in storitve zaupanja

Elektronska identifikacija in elektronske storitve zaupanja so ključni dejavniki za varne (čezmejne) elektronske transakcije. Prav zato so regulirane z Uredbo, ki je zavezujoč akt in jo morajo v celoti uporabljati v vseh državah EU, namesto z Direktivo, kjer sme vsaka država sprejeti svoje predpise za doseganje določenega cilja.

Uredba eIDAS tako določa vzajemno priznavanje elektronskih identifikacijskih sredstev in postavlja enoten evropski zakonski okvir za ponudnike kvalificiranih storitev zaupanja, z namenom zagotavljanja večjega zaupanja v elektronske transakcije na notranjem trgu. Od držav članic zahteva, da so spletne storitve javne uprave, ki jih omogoča državljanom in/ali podjetjem, od 29. septembra 2018 dalje na voljo tudi subjektom, ki uporabljajo sredstvo elektronske identifikacije izdano v drugi državi članici. S tem se zagotavlja čezmejno priznavanje elektronskih identitet – možnost dostopa do številnih javnih storitev po vsej Evropi z uporabo iste nacionalne digitalne identitete, javne ali zasebne, pod pogojem, da jo uradno priznajo organi države, v kateri je izdana.

Države članice so dolžne priznati sredstva elektronske identifikacije s srednjo ali visoko stopnjo zanesljivosti iz drugih držav EU, ki so izdana v okviru priglašениh shem elektronske identifikacije.

Shema elektronske identifikacije je sistem za elektronsko identifikacijo, v okviru katerega se vlagatelju izdaja sredstvo elektronske identifikacije, ki ima eno od treh (nizko, srednjo in visoko) ravni zanesljivosti. Raven zanesljivosti označuje stopnjo zanesljivosti, ki jo sredstvo elektronske identifikacije zagotavlja pri ugotavljanju identitete osebe.

Uredba eIDAS je harmonizirala zahteve za ponudnike kvalificiranih storitev zaupanja v EU in vzpostavila enoten pravni okvir za storitve zaupanja, kot so elektronski podpisi, elektronski žigi, elektronski časovne žigi, hramba kvalificiranih e-podpisov in e-žigov, storitve elektronske priporočene dostave in storitve v zvezi s potrdili za avtentikacijo spletišč.

Najpomembnejši prispevek eIDAS k omogočanju čezmejnega elektronskega poslovanja pa je zagotovo zahteva po enakovredni veljavnosti elektronskih in papirnih dokumentov ter vzajemnem priznavanju elektronskih identifikacijskih sredstev. Navedeno seveda velja zgolj za kvalificirana elektronska identifikacijska sredstva, ki jih izdajajo kvalificirani ponudniki storitev zaupanja.

Kvalificirani elektronski podpis (podpis, ustvarjen z napravo za ustvarjanje kvalificiranega elektronskega podpisa, temelječ na kvalificiranem potrdilu za elektronske podpise, ki ga je izdal kvalificirani ponudnik) ima enakovreden pravni učinek kot lastnoročni podpis in kar je še pomembnejše, se kot tak prizna tudi vseh drugih državah članicah.

Za omogočanje čezmejne prepoznave mora vsaka država članica vzpostaviti nacionalno vozlišče (eIDAS-Node) ter imenovati organ, ki je pristojen za upravljanje nacionalnega sistema e-identitet. Države članice lahko prigrasijo nacionalne e-identifikacijske sheme ter določijo raven zanesljivosti sredstvom e-identifikacije, izdanim na podlagi priglašene sheme, morajo pa sprejeti priglašene elemente za e-identifikacijo drugih držav članic za dostop do čezmejnih javnih storitev.

Če pride pri opravljanju transakcije med državami EU do neizpolnjevanja obveznosti iz Uredbe, so lahko za škodo, ki je namenoma ali iz malomarnosti povzročena fizični ali pravni osebi, odgovorne: država priglasiteljica sheme, izdajatelj sredstva elektronske identifikacije in stranka, ki opravi postopek avtentikacije.

V Sloveniji je bilo nacionalno vozlišče vzpostavljeno v okviru projekta SI-PASS⁴

in je sestavljeno iz treh glavnih gradnikov. Osrednji gradnik omogoča tujcem dostop do slovenskih e-storitev z njihovimi nacionalnimi sredstvi za elektronsko identifikacijo, slovenskim uporabnikom (ko bo vzpostavljen sistem elektronskih identitet) pa enostaven dostop do javnih e-storitev v drugih državah članicah EU.

Temeljni gradnik dopolnjujeta centralni avtentikacijski sistem SI-CAS in centralni sistem za strežniško elektronsko podpisovanje SI-CeS. SI-CAS služi ugotavljanju elektronske identitete uporabnikov. Gradnik deluje kot zaupanja vreden posrednik, ki preveri identiteto uporabnika pri ustreznem ponudniku identitet in po potrebi pridobi dodatne identifikacijske atribute, ki jih zahteva ponudnik e-storitve. SI-CeS pa zagotavlja oblikovanje elektronskega podpisa s ključi imetnikov digitalnih potrdil, ki so varno shranjeni v centralnem sistemu ter tako omogoča e-podpisovanja na oddaljenem strežniku, torej tudi z uporabo mobilnih telefonov in tablic.

Namesto zaključka

Nov evropski zakonski okvir, ki ga vpeljuje Uredba eIDAS, obenem predstavlja izziv in priložnost za razvoj in doseg elektronskih storitev javnega sektorja. In čeprav je Slovenija že dolžna kot veljavne prepoznavati priglašene elektronske identitete drugih držav članic ter temu prilagajati javne storitve, priglasitev nacionalne sheme, ki bi slovenskim državljanom recipročno omogočila čezmejni dostop do e-storitev še vedno čaka na sprejem Zakona o elektronski identifikaciji in storitvah zaupanja, ki bo urejal navedeno področje. ■

⁴ <http://cef.si-pass.si/>